

TABIY FANLARNI O‘QITISH MEXANIZMLARINI INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH

Aziza Normurotova

Termiz davlat pedagogika instituti

Erkin tadqiqotchisi, Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

"Boshlang‘ich ta‘lim metodikasi" kafedrası o‘qituvchisi

Tel: +998906450244

E-mail: azizanormurodova68@gmail.com

Kalit so‘zlar: Science, integratsiya, boshlang‘ich ta‘lim, o‘quv predmeti, ta‘lim, innovatsiya.

Annotatsiya: Ushbu maqolada bugungi zamonaviy ta‘limda integrativ yondashuvning o‘rni va ahamiyati, tabiiy fanlarni o‘qitish mexanizmlarini integrativ yondashuv asosida takomillashtirishning afzalliklari faqida yoritilgan. Fanlararo yondashuvni tashkil etish ta‘lim sifatini oshirishi va o‘quvchilar dunyoni yaxlit bir butun holda idrok etishga yordam berishi nazarda tutilgan.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ПРЕПОДАВАНИЯ ЕСТЕСТВЕННОСТИ НА ОСНОВЕ ИНТЕГРАТИВНОГО ПОДХОДА

Ключевые слова: Наука, интеграция, начальное, учебный, предмет, образование, инновации

Аннотация: В данной статье описаны роль и значение интегративного подхода в современном современном образовании, преимущества совершенствования механизмов преподавания естественных наук на основе интегративного подхода. Предполагается, что организация междисциплинарного подхода повысит качество образования и поможет студентам воспринимать мир в целом.

IMPROVING NATURAL SCIENCE TEACHING MECHANISMS BASED ON AN INTEGRATIVE APPROACH

Keys word: Science, integration, primary education, educational subject, education, innovation.

Annotation: This article describes the role and importance of the integrative approach in today's modern education, the advantages of improving the mechanisms of

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-5

teaching natural sciences based on the integrative approach. It is assumed that the organization of an interdisciplinary approach will increase the quality of education and help students perceive the world as a whole.

Kirish: So‘nggi yillarda mamlakatimizdagi ta‘lim muassasalarida barcha fanlarni hozirgi zamon talablariga muvofiq holda o‘qitish bo‘yicha tizimli islohotlar olib borilmoqda. Bu esa o‘z navbatida, kishilik jamiyati hayotida bilim berish va ilm-ma‘rifatning ahamiyatining izchil oshib borilayotganligi bilan uzviy bog‘liqligidir. Bunga prezidentimizning “Kimyo va biologiya yo‘nalishlarida uzluksiz ta‘lim sifatini va ilm-fan natijadorligini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4805-sonli qarori [1.1] milliy o‘quv dasturiga kiritilgan o‘zgartirishlarga ko‘ra, 2022-2023 o‘quv yilidan boshlab 1-6-sinflarda yagona “Tabiiy fanlar” (Science) joriy qilinishini misol qilib keltirishimiz mumkin. “Tabiiy fanlar” bevosita aniq fanlarni integrativ tartibda o‘qitilishiga olib keladi. Bugungi kunda integratsion ta‘lim taraqqiyoti bo‘lib qolmasdan, u jamiyat, fan va texnika taraqqiyoti, davlatlar va millat rivoji uchun ham muhim o‘rin tutadi.

So‘ngi yillarda tez tez duch kelayotganimiz integratsiya tushunchasi XVIII asrning yigirmanchi yillarida ingliz olimi G. Spenser tomonidan fanga kiritilgan.

Integratsiya - lotincha integration so‘zidan olingan bo‘lib, tiklash to‘ldirish, integr- to‘liq, yaxlit bir butun holga keltirish degan ma‘nolarni anglatadi.

R.A. Mavlonova shunday yozadi: “Integratsiya – —butun degan ma‘noni bildiradi, demak, bu tafakkur o‘shishi jarayonining turli qism va integratsiya atama va uslubiy nuqtaiy nazardan hodisa sifatida nima ekanligini ko‘rib chiqaylik[2]. Integrativ ta‘lim jarayonida o‘quvchi, olamning yaxlitligini, koinot, tabiat qonunlarini, tabiat, jamiyat va insonlarning o‘zaro munosabatlari haqida xar tomonlama bilimlarga ega bo‘lib kamol topadi[2]. Tabiat go‘zalligini xis qila olish, undan zavqlanish, e‘zozlash ko‘nikmalariga ega bo‘ladi. Ta‘limning globallashuvi sharoitida fanlararo uzviylikni kengroq qo‘llash ayni zaruriyatdir. Fanlararo uzviylik tamoyiliga tayanish ta‘lim muassasalari o‘quv jarayoni uchun tadbqiqiy tus olishi lozim.[2]

Asosiy qism: Ta‘lim integratsiyasi – fanlararo aloqaning yuqori darajasi, bir butun integrallashgan bilimlarni yaratishga imkon beruvchi vosita hisoblanadi.

Olimlarning fikriga ko‘ra, ta‘lim tizimida integratsiya ikki xil ma‘noda qo‘llanilishi mumkin.

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-5

1. O'quvchilarda atrofimizdagi olam haqida bir butun, yaxlit tasavvurni shakllantirish (bunda integratsiya ta'lim maqsadi sifatida qaraladi)

2. Predmetlardan beriladigan bilimlarni yaqinlashtirishning umumiy platformasini toppish (bu yerda integratsiya – ta'lim vositasi hisoblanadi[3.144])

Zamonaviy tadqiqotlarda “Tabiiy fan” nafaqat tabiiy fanlar, balki ijtimoiy-gumanitar turkumdagi fanlar bilan ham bevosita o'zaro integratsiyalashib borayotganligi e'tirof etilmoqda. Fanlar rivojlanishini hozirgi postnoklassik bosqichi o'zida integrativlik xususiyatini namoyon etib, ilmiy muammolarni toboro fanlararo aloqadorlikda, hamkorlikda yechish xarakteriga ega bo'lib bormoqda. O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasida «O'qitish metodikasini takomillashtirish, ta'lim-tarbiya jarayoniga individuallashtirish tamoyillarini bosqichma-bosqich tatbiq etish, xalq ta'limi sohasiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va innovatsion loyihalarni joriy etish» vazifalari belgilangan.

Tadqiqotchi N.Yusupovaning fikricha: “Fanlararo aloqadorlik tashkiliy metodik aloqadorliklardan iborat”. Olima o'z tadqiqotlarida fanlararo aloqadorlikning bir necha ko'rinishlarda tasniflaydi:

- bilimdagi bog'lanishlar bo'yicha: reproduktiv, izlanish, ijodiy;
- amalga oshirish bo'yicha: sinflararo, turkum ichida, turkumlararo, izchil, birgalikda, istiqboldagi;
- o'zaro fanlar bog'lanishiga ko'ra: bir, ikki va ko'p tomonlama;
- davomiyligiga ko'ra: epizodik, doimiy, tizimli;
- maqsadiga ko'ra: sinf va sinfdan tashqari; - shakliga ko'ra: yakka, guruhda, jamoada.[4.10]

Tabiiy fanlar integratsiyasi – fizika, kimyo, biologiya, astranomiya fanlari o'rganadigan tabiatga oid g'oya, tushuncha, qonun hodisalarni bir butun, yaxlit holga keltirib, o'quvchilarga umumlashtirilgan yagona (bir butun) ta'lim berish jarayoni hisoblanadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining haftalik yuklamasi ko'pligi ularning sifatli ta'lim olishini ta'minlamaydi, aksincha ularni toliqtiradi. Shu sababli fanlarni qisqartirib integrativ tarzda darslarni tashkil etish ham dars yuklamasi kamayishi, ham o'quvchilarning bo'sh vaqtlari ortishiga olib keladi. Bu esa ularning o'zlari qiziqqan

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-5

mashgʻulotlari bilan shugʻullanishlari hamda shaxsiy rivojlanishlari uchun imkoniyat beradi.

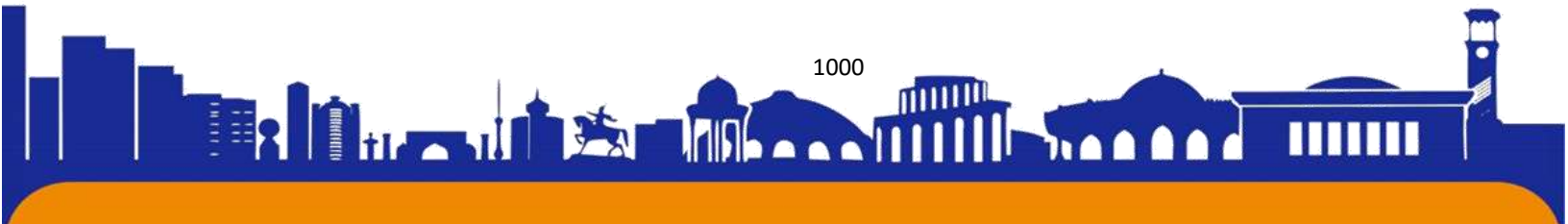
: Mamlakatimizda ta'lim sohasini rivojlantirish, ta'lim muassasalari moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, ta'lim muassasalarini yuqori malakali mutaxassislar bilan ta'minlash borasida amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlar o'qitish jarayoniga xalqaro tajribalarni samarali tatbiq etish, o'quvchilarning tabiiy-intellektual qobiliyatini rivojlantirishda integrativ ta'lim texnologiyalaridan foydalanish darajasini oshiradi. Shu sababli integrativ yondashuv asosida o'quvchilarda tayanch va fanga doir xususiy kompetensiyalarni shakllantirish metodikasini elektron ta'lim resurslaridan foydalanish asosida takomillashtirish lozim[5:245].

1- sinf o'quvchilariga tabiiy fanlarni o'qitishda 1-sinflar uchun 2023-2024-o'quv yilidan boshlab ta'sis etilgan informatika fani bilan integratsiyalab ta'lim berish o'rganilishi kerak bo'lgan mavzuni yanada mukammal va teran idrok etilishiga yordam beradi.

1-sinf tabiiy fanlar dasturida bo'yicha o'qitilishi kerak bo'lgan "Men izlanuvchiman" mavzusini o'qitish davomida dunyoni qaysi nimalar orqali o'rganilishi, kichik izlanuvchiga qaysi tana a'zolari yaqindan yordam berishi haqida bilimlar beriladi. Bu o'z navbatida informatika fan dasturida belgilangan "Mening sezgi organlarim" mavzusi bilan o'zaro bog'liq holda ekanligini ko'rishimiz mumkin. O'quvchilar bir darsda o'tirib ham bir necha fanlar uzra bilimga ega bo'ladi, bu esa butun olamni, borliqni bir butun holda o'rganishga yordam beradi.

Bundan tashqari tabiiy fanlar va tarix faninlarini o'zaro integratsiyalashuvi ham o'quvchilarda katta qiziqish uyg'otadi. Ma'lum o'simlik yoki tog' jinslari, tabiat hodisalari haqidagi olimlar fikrlari yoki kashfiyotlarni darsda foydalanish mumkin[6:115]. Dorivor o'simliklar haqidagi mavzularni o'rganish jarayonida turli xil ekskursiyalarni tashkil etish, o'sha hudud tarixi va u yerdagi tarixiy qadamjolar bilan tanishtirish, dorivor o'simliklar haqidagi Ibn Sinoning fikrlarini o'rganish dars sifatini yanada oshirishga yaqindan yordam beradi.

Bugungi zamonaviy ta'lim tizimimda 50/50 tamoyiliga asoslangan holda o'qitilmoqda. Ya'ni ellik foiz nazariy, ellik foiz amaliy tarzda bilim olish demakdir. Bu o'z navbatida o'quvchilar dars davomida egallagan bilim, malaka va ko'nikmalarini kundalik hayotda qo'llash ko'nikmasini rivojlantirishga yordam beradi. Bunda mashq

daftarlarida keltirilgan amaliy mashgʻulotlar va topshiriqlar didaktik vosita boʻlib xizmat qiladi.

Xulosa: Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki bugungi kunda taʼlimda integrativ yondashuv rivojlangan davlatlar taʼlim tizimidan allaqachon joy olgan va bu oʻz samarasini koʻrsatib kelmoqda. Taʼlim jarayonida fanlararo aloqadorlik taʼminlangan sharoitda oʻquvchilarning egallagan bilimlari samarali rivojlanishi bilan bir qatorda ularning idrok etish qobiliyati, faolliklari, qiziqishlari, aqliy intellektual imkoniyatlari ortishiga erishiladi. Oʻquv jarayonida fanlararo aloqadorlikni turli oʻquv predmetlari boʻyicha oʻquv dasturlari, darsliklar mutanosibligini taʼminlovchi didaktik imkoniyat sifatida tushunish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 12.08.2020 yildagi PQ-4805-son
2. “Integrativ yondashuv asosida boshlangʻich sinf oʻquvchilarda ekologik kompetensiyalarini shakllantirishning pedagogic shart sharoitlari” Science and innovation.Hayitov A. Mansurova Sh. 2022.
- 3.”Malaka oshirish tizimida integratsiya va innovatsiyon tafakkur uygʻunligi masalasi: muammo va yechimlar” Xalqaro ilmiy amaliy anjuman. Musayeva M. Umidov A 2020.
4. Zamonaviy boshlangʻich taʼlim: innovatsialar, muammolar va rivojlanish istiqbollari” mavzusida Xalqaro ilmiy amaliy anjumanlar materiallar toʻplami. Mardonova L.2023.
5. .Taʼlimda integrativ texnologiyalardan foydalanish. “Umumiy oʻrta taʼlim maktablarida madaniy muhitni yaratishning pedagogic texnologiyalari: muammo va yechimlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjumani. Yoʻldoshova I. 15-16-may 2023.
- 6.Ergashev J. “ Talabalarni integrativ yondashuv asosida tabiiy fanlarni oʻqitishga tayyorlash metodikasi”. Golden brain 2023. 115-bet.

